

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

М. С. Лисенко

Актуальність проблеми. Сучасні ринкові умови висувають особливі вимоги до діючих підприємств. Складність конкурентних відносин, постійна динаміка зміни внутрішніх процесів підприємства та ринкових процесів створюють нові передумови для більш серйозного підходу до реалізації економічної безпеки підприємств. На основі оцінки наявних ресурсів і аналізу навколишнього середовища визначаються основні принципи формування концепції та стратегії розвитку підприємства, етапи розвитку й темпи змін, обґрунтовуються сфера діяльності і форми взаємодії як з партнерами, так і з конкурентами. Підприємство формує доцільні методи найбільш ефективного досягнення поставлених цілей за наявності обмежених ресурсів з допомогою гнучкого планування й управління діяльністю для забезпечення економічної безпеки.

Серед функціональних складових економічної безпеки фінансова складова вважається головною й вирішальною. Вона в значній мірі визначає конкурентні позиції, платоспроможність, відносини з партнерами, перспективи розвитку підприємства й успіх діяльності взагалі.

Дотримання принципів фінансової безпеки на підприємстві дає змогу охопити сукупність процесів, пов'язаних з виробленням системи цілей управління фінансами, й альтернативних варіантів стратегій досягнення цих цілей за допомогою конкретних фінансових методів. Таким чином, з метою досягнення відповідного рівня фінансового стану підприємства як невід'ємної частини ринкових відносин, у тому числі фінансової стійкості та платоспроможності, здійснюється розробка та реалізація системи фінансової безпеки.

Ступінь розробленості. Проблемі формування й оптимального функціонування системи фінансової безпеки підприємства приділяється увага в роботах О. І. Барановського, І. О. Бланка, В. В. Богданова, О. Булекова, К. С. Горячева, В. І. Ляско, Я. Й. Ма-

лика, В. П. Понамарьова, З. Такулова, С. М. Шкарлет та ін. Проте питання забезпечення фінансової безпеки вітчизняних підприємств у порівнянні з іноземними залишається недостатньо розробленим, а тому потребує подальшого дослідження.

Мета статті – дослідження ролі, місця фінансового планування в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз різних точок зору щодо поняття «фінансова безпека» підприємств дає змогу зробити його узагальнення. На думку ряду авторів [1; 2; 5; 6; 7], фінансова безпека – це складова економічної безпеки підприємства, що дає змогу забезпечити фінансову стійкість, платоспроможність, ліквідність і достатню фінансову незалежність підприємства в довгостроковому періоді, оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства, ідентифікувати небезпеки та загрози стану підприємства та розробляти заходи для їхнього вчасного усунення, самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію.

Важливою передумовою забезпечення фінансової складової економічної безпеки є планування (поточне та стратегічне) комплексу необхідних заходів та оперативна реалізація запланованих дій у процесі здійснення тим чи іншим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності. Результатом процесу стратегічного фінансового планування є фінансова стратегія – детально опрацьована концепція залучення й використання фінансових ресурсів підприємств. Вона включає в себе також механізм ефективного вкладання цих ресурсів в активи підприємства. У межах формування фінансової стратегії підприємств розглядають управління поточними й інвестиційними витратами, основним, оборотним, власним і позиковим капіталом, використанням нетрадиційних джерел фінансування тощо.

Під час розробки фінансової стратегії підприємства розраховуються його потреби у фінансових ресурсах. У зв'язку з цим визначаються джерела фінансування, які в найбільшій мірі відповідають інтересам підприємства. Для цього за допомогою критеріїв обираються альтернативні варіанти фінансування. Такими критеріями, зокрема, виступають пов'язані із залученням фінансових ресурсів обсяги витрат підприємства, розмір процентних ставок й умови їхньої

виплати, реальність отримання кредиту тощо. Крім того, в разі оцінювання джерел зовнішнього фінансування враховується час, протягом якого відбувається погашення виділених кредитів, а також імовірні обмеження в надходженні кредитів, пов'язані зі змінами фінансового стану підприємства. Ураховуються також зміни параметрів фінансової незалежності підприємства й оцінюється ризик переходу контролю над підприємством до зовнішніх інвесторів.

У фінансовій системі стратегічні цілі функціонування, як правило, об'єднані в ієрархічне дерево цілей і доповнюють одна одну. З урахуванням ряду критеріїв проводиться класифікація фінансових стратегій:

За видами основних джерел фінансування розрізняють стратегії самофінансування, позикового фінансування, венчурного фінансування, орієнтовані на використання нетрадиційних джерел фінансування.

За напрямками вкладення фінансових ресурсів у капітал підприємства розрізняють два види стратегій: довгострокового фінансування (стратегія фінансування необоротних активів); поточного фінансування (стратегія фінансування оборотних активів).

За впливом на величину вартості капіталу підприємства розрізняють стратегію збереження вартості капіталу підприємства (стратегія рефінансування); стратегію збільшення вартості капіталу підприємства; стратегію зміни величини статутного капіталу підприємства.

За методом фінансової реорганізації підприємства розрізняють стратегії на основі злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення.

Стратегічне фінансове планування, націлене на довгострокову перспективу, сприяє утриманню конкурентних позицій і стабільності розвитку підприємства у визначених умовах.

Поточне фінансове планування запобігає короткостроковим небажаним впливам, дає уявлення про те, яким має бути близьке фінансове майбутнє підприємства, в якому фінансовому оточенні воно функціонуватиме в найближчий час, яку позицію займатиме на ринку у зв'язку зі змінами, які конкурентні переваги і які зміни мають здійснюватися на підприємстві у відповідь на дії конкурентів у найближчій перспективі. Поточне планування дає змогу коригувати загальні стратегічні дії для забезпечення оптимального функціонування системи фінансової безпеки підприємства та економічної безпеки в цілому.

Таким чином, планування є важливою передумовою реалізації фінансової безпеки підприємства та однією з найважливіших складових схеми її забезпечення (див. рисунок).

Процес забезпечення фінансової безпеки підприємства розпочинається з аналізу можливих загроз економічній безпеці, що мають політико-правовий характер, і включає в себе дослідження внутрішніх і

зовнішніх впливів. Негативними внутрішніми впливами можна вважати неефективне планування фінансових операцій, управління активами, помилкову ринкову стратегію, хибно визначену цінову й кадрову політику тощо. Зовнішні негативні дії можуть виявлятися у вигляді спекулятивних операцій на ринку цінних паперів, цінової та інших форм конкуренції; лобювання конкурентами недостатньо продуманих рішень органів влади. Посиленої уваги потребує дослідження впливу на реалізацію концепції фінансової безпеки підприємства форс-мажорних обставин (стихийне лихо, страйки, військові конфлікти), а також обставин, наближених до форс-мажорних (несприятливі законодавчі акти, ембарго, блокада, зміна курсу валют тощо).

Під час оцінювання поточного рівня реалізації фінансової складової економічної безпеки здійснюють аналіз звітних фінансових документів, що розкривають результати роботи підприємства. У процесі аналізу визначають рівень платоспроможності, фінансової незалежності, структуру й використання капіталу та прибутку. Також виконується оцінювання конкурентного стану підприємства (організації) на ринку – визначається частка ринку, яку воно охоплює; проводиться порівняння застосовуваних технологій і менеджменту даного суб'єкта господарювання з конкурентами. Разом з тим аналізується ситуація з цінними паперами – проводиться моніторинг роботи операторів та інвесторів цінних паперів, а також курсу акцій.

Ступінь поточної фінансової безпеки характеризують такі показники:

$\pm E_c$ – надлишок чи нестача власних обігових коштів, необхідних для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних із господарською діяльністю підприємства;

$\pm A_i$ – надлишок чи нестача власних обігових коштів, а також середньо- та довгострокових позик;

$\pm A_i$ – надлишок чи нестача загальної величини обігових коштів.

Вони розраховуються за формулами:

$$\pm A_{\bar{n}} = A_{\bar{n}} - Z$$

$$\pm A_i = (A_{\bar{n}} + \hat{E}_i) - Z$$

$$\pm E_n = E_c = K_m + K_t,$$

де E_c – сума власних обігових коштів;

K_m – величина середньо- та довгострокових позик;

K_t – короткострокові кредити та позики.

Залежно від значень оцінюваних показників виділяють п'ять областей фінансової стійкості:

1) абсолютна фінансова стійкість і абсолютна безпека, коли підприємству цілком досить власних джерел формування запасів і покриття витрат

$$\pm E_c \geq 0, \pm E_m \geq 0, \pm E_n \geq 0;$$

Загальна схема забезпечення фінансової складової економічної безпеки

2) нормальна фінансова стійкість і нормальний рівень безпеки, коли підприємство практично обходиться власними джерелами формування запасів і покриття витрат

$$\pm E_C \approx 0, \pm E_M \approx 0, \pm E_H \approx 0;$$

3) нестійка фінансова стійкість і нестабільний рівень фінансової безпеки, коли підприємству недостатньо власних обігових коштів, нестача яких компенсується середньо- та довгостроковими позиками

$$\pm E_C < 0, \pm E_M \geq 0, \pm E_H \geq 0;$$

4) критичний фінансовий стан і критичний рівень фінансової безпеки, коли підприємству недостатньо власних обігових коштів, і воно залучає короткострокові кредити (окрім середньо- та довгострокових позик)

$$\pm E_C < 0, \pm E_M < 0, \pm E_H \geq 0;$$

5) кризовий фінансовий стан і кризовий рівень фінансової безпеки, коли підприємству недостатньо ні власних, ні позикових коштів, і воно перебуває на стадії банкрутства

$$\pm E_C < 0, \pm E_M < 0, \pm E_H < 0.$$

Подальші етапи у схемі передбачають планування, забезпечення комплексу необхідних заходів та оперативну реалізацію запланованих дій у процесі здійснення тим чи іншим суб'єктом господарювання фінансово-економічної діяльності.

Висновки. Таким чином, ефективно забезпечення фінансової безпеки підприємства досягається за рахунок комплексу заходів, які попередньо визнача-

УДК 536:669

ються у ході стратегічного і тактичного фінансового планування і є основою детально розробленої концепції залучення та використання фінансових ресурсів підприємства. Особливе значення відіграють заходи, які є основою процесу попередження та нейтралізації можливих загроз фінансовій безпеці підприємства, основою постійного моніторингу негативних факторів впливу тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановський О. І. Фінансова безпека держави / Барановський О. І. – Фінанси України. – 2005. – №11. – С. 19–34.

2. Богданов В. В. Финансовый менеджмент: Механизмы финансового управления предприятием в традиционных и наукоемких отраслях: Учеб. пособие / Богданов В. В. – М.: Дело, 2002. – 272 с.

3. Економічна безпека України: внутрішні та зовнішні чинники / за ред. Я. Й. Малика. – Л.: ЛНУ ім. І. Франка. – 2002.

4. Ляско В. И. Стратегическое планирование развития предприятия: Учеб. пособие для вузов / В. И. Ляско. – М.: Изд. Экзамен, 2005. – 288 с.

5. Пономарьов В. П., Економічна безпека підприємства: сутність, трактування, точки зору / Пономарьов В. П. – Менеджер. 2002. – № (17). – 67–71 с.

6. Такулов З. Сутність поняття «економічна безпека підприємства»: неінституціональний підхід / Такулов З. – Схід. 2005 – № 6(72). – 35–37 с.

7. Шкарлет С. М. Первинні засади структурної моделі економічної безпеки підприємства / Шкарлет С. М. – Сіверянський літопис, 2006. – №1(67). – С. 124–130.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ НАНОТЕХНОЛОГІЙ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД

**Н. В. Березняк,
Т. К. Кваша,
О. В. Фролова**

Актуальність проблеми. В основі науково-технічного прориву на нанорівні, що спостерігається в промислово розвинутих країнах, лежить використання нових функціональних можливостей матеріальних систем, обумовлене особливостями процесів перенесення і розподілу зарядів, енергії, маси й інформації при наноструктуруванні. Ці властивості покладені в основу більшості інноваційних рішень у всіх сферах традиційного виробництва. Нанотехнології посідають

одне з перших місць серед критичних технологій, без розвитку яких жодна країна світу не може вийти на конкурентний технологічний рівень і створення інтелектуальної власності у сфері науки й технологій.

Аналіз досліджень і публікацій. Статтю підготовлено за результатами інформаційно-аналітичного дослідження «Ринкові підходи до розвитку нанотехнологій». Вивчено документи і матеріали Європейської Комісії щодо економічного розвитку нанотех-